

„Bőségesen örököltünk értékeket”

Beszélgetés a helyi értékekről Gyapay Zoltán ösküi polgármesterrel

Gyapay Zoltánnal, Öskü polgármesterével a helyi IKSZT-ben beszélgettem. A faluban rendkívül aktív a kulturális élet, a helyi lakosok részt vesznek a helyi értéktár kialakításában, a hagyományápolásban. Öskün a Kulturális Közfoglalkoztatási Programban dolgozó közösségi munkás érdemi közösségépítést végez: értékgyűjtésben, az ifjúság koordinálásában tevékenykedik, helytörténettel foglalkozik.

Számfira-Turupoli Nóra: *Mit érdeemes tudni Ösküről?*

Gyapay Zoltán: Veszprém megyében, a Bakony és a Sárrét találkozásánál fekszik a falu, Közép-Európa legnagyobb karsztvíz készlete terület alatt és a környéke alatt. Fölötte, ebből adódóan, dolomitos, sziklás karsztos, víznyelős terület található. A termőréteg vékony, a talaj sziklás, kivéve a patakok árterét. Ebből adódik, hogy nem termékeny, és nem látványos a környék, főleg karsztgyep és karsztbokros adja a növényvilágot, jellemzőek az árvalányhajas rétek, ezerféle védett növény él itt. A környéken emiatt nehéz volt a megélhetés, míg meg nem jelent az ipar, kb. 100 éve a környező nagyobb településeken, Pétfürdőn a Nitrogénművek Zrt. első gyárai, Peremartonban, Várpalotán, Inotán a hőerőmű és az alumíniumkohó Fűzfőgyártelepen. Idevonzott az

országból rengeteg embert, sorra nőttek ki a lakótelepek. Ez az ipari termelés erőltetett szocialista nagyipar volt, ami sajnos a rendszerváltozás után lassan tönkrement, megszűnt, bezárt, vagy töredékére csökkent, mellyel jelentős munkanélküliség alakult ki a térségben.

Szerencsére Öskü jó helyen van, a 8-as főút mellett, a Budapest-Szombathely vasútvonalon, így könnyen megközelíthető több nagyváros: Várpalota, Székesfehérvár, Veszprém, Budapest is. Emiatt könnyen át lehet járni ezekre a településekre dolgozni, így Öskün nem jellemző a magas munkanélküliség, aki akar dolgozni, általában talál munkahelyet. A falu lakossága jelenleg 2280 fő.

Fontos megemlíteni még, hogy Közép-Európa legnagyobb központi gyakorló katonai lőtere is itt található, a falu teljes északi közigazgatási területét elfoglalja, így ott nem lehet sem kirándulni, sem egyéb tevékenységet szervezni. Natura 2000 természeti védettségű terület is rengeteg található a falu közigazgatási határain belül, mely szintén korlátozza a beépítési, felhasználási lehetőségeket.

Ám ne sirassuk a hátrányokat, próbáljunk belőle előnyt kovácsolni! A kultúránk és történelmünk nagyon szép, sok a természeti érték is.

Az Árvalányhaj Turisztikai Egyesület Hagyományörző csoportja (ve-

zetője Magyar Józsefné, Ilus, aki a helyi IKSZT programszervezője is) a táji adottságok miatt létrejött kézműves tevékenységeket folytatja, tartja fenn élőként. A falusi turizmusban nagy fantáziát látunk. A programjainkat is próbáljuk úgy szervezni, hogy kedvező legyen a turisták számára. A Balaton itt van 20 km-re, ki lehet használni az adottságokat. A Sóly – Hajmáskér – Öskü térségi csoportosulás együtt szeretne fejleszteni a turizmus területén. Vannak a településen falusi szálláshelyek is, jelenleg öt ilyen található, az utóbbi időben kissé csökkent a számuk.

Az úthálózat a Balatonnal úgy köti össze a falut, hogy kb. 20 perc alatt

elérhető. Jövő nyárra a 8-as számú főút gyorsabb lesz és biztonságos, új csomópontunk is lesz, ami nagy lehetőségeket rejt magában a település számára.

A csomópont elkészülte után a következő nagy fejlesztés a „Vadrózsa Ipari Zóna” kialakítása. (Az elnevezés abból adódik, hogy a környéken minden dűlőnek, rétnak az ott élő növények nevét adták, ez a terület hagyományosan vadrózsa volt, ezért ezt a nevet kapja a projekt.)

Régebben gatter-üzem, azaz fűrészmalom is volt a településen, a Bakonyból hozták a fát, amelyet itt dolgoztak fel, ebből adódóan elterjedt a bútorkészítő szakma is. Jellemzők voltak a népi kismestersegek, különösen a kerámiakészítés (a Berhidai Csizmadia Céh korszáját ösküi fazekas készítette), bútorkészítés, kender-takácsok, mészégetés, birkatartás és gyapjúfeldolgozás (kalló-malmokban dolgozták fel a gyapjút, posztót készítettek belőle). A jelenlegi lőtér helyén több major-ságban is komoly munka folyt.

Helytörténeti gyűjtemény is van a településen, ez mutatja be a régi életet, tevékenységeket. Régebben sok jövedelemkiegészítő tevékenységet végeztek a falusiak: bicske-lekvárt főztek, kukoricát pattogattak és más hasonlókat. Sok helyi hagyomány ezekből a tevékenységekből alakult ki.

A település szerkezete egységes, nincsenek ellentétben álló falurészek, bár van egy településrész a patak túloldalán, amit Kisöskünek neveznek, de a lakosok nem különböztetik meg egymást, mint néhány más településen.

A török időkben elnéptelenedett a falu, ezután az 1700-as évek elején a Várpalotai Zichy család telepítette be, zömmel szlovák családokkal, így sok szlovák elnevezésű kert, dűlő található a környéken: Gyélok, Jaszcensina, Plányova stb. 2017-18-ban lesz a település újratelepítésének 300. évfordulója.

A szlovák lakosság az évtizedek során elmagyarosodott, csupán anynyiban maradt meg a szlovák hagyomány napjainkra, hogy a helyi Forrás Népdalkörnek van néhány helyi gyűjtésű szlovák dalcokra.

A testvértelepülés a Szlovákiában található Martos, 20 km-re Komáromtól. A kapcsolat családi- és szemé-

lyes kötődésekből alakult ki, az 1950-es évek kitelepítéseikor két család vállalta magát szlováknak, így kerültek Martosra, de a családi, baráti kapcsolataikat megőrizték Ösküvel. Ebből a kapcsolatból szerveződött egy baráti focimeccs 1966-ban Martoson, majd 1967-ben visszavágó Öskün, majd később különböző programokkal folytatódott a kapcsolat, végül 1997-ben hivatalos testvértelepülési szerződést kötöttünk, melyet 2000-ben megerősítettünk Öskün a Kerektemplomban.

Ez az egy testvértelepülése van a falunak, amely élő, baráti kapcsolat, de kb. 15 éve Várpalotával és több településsel együtt része voltunk egy TEMA szövetségnek, melyben osztrák, szlovák, olasz, és erdélyi települések vettek részt.

Sz.-T. N.: *Mióta polgármester? Mi vezette arra, hogy polgármesternek jelöltesse magát?*

Gy. Z.: 1994 óta vagyok polgármester, vagyis immár húsz éve, előtte egy évig önkormányzati képviselő voltam, majd három évig alpolgármester. 1983-ban kerültem a faluba, ide nősültem, eredetileg csornai vagyok (Kisalföld), de Hévízen is éltem. A faluban „gyüttment” voltam, mégis megválasztottak polgármesternek 11 évi itt élés után. Ennek oka az lehet, hogy 1991-ben kiharcoltam, hogy legyen egy havi újságunk, az Ösküi

Hírek, melynek felelős szerkesztője is voltam, vezettem és írásokat is szerkesztettem a lapba. Eleinte egy személyben készítettem az újságot, így tájékoztattam a falu lakosságát a falu és a környék eseményeiről, híreiről. Szerintem ez játszott közre abban, hogy megismertek, és megválasztottak polgármesternek.

Szakmám szerint tervező vegyipari gépészmérnök vagyok. A Nitrokémiánál dolgoztam, mielőtt főállású polgármester lettem. Arra számítottam, hogy így több időm lesz az újsággal és a helyi munkával foglalkozni. Ma már az újságnak más a szerkesztője, és a cikkek is rendszeresen érkeznek a helyi szervezetektől, intézményektől, én az önkormányzati információkat adom bele.

Sz.-T. N.: *Mi az, amire büszke a településen, amiről azt gondolja, hogy Önnek és az önkormányzatnak köszönheti a település?*

Gy. Z.: A már említett faluújság mindenképpen. De a településen az elmúlt húsz évben több fejlesztés is volt, melyek elindításában részt vettem, generáltam ezeket. Említésre méltó az IKSZT-projekt: címnyertes IKSZT pályázata van a falunak. A régi katolikus, majd tanácsi központi iskola épülete lett az IKSZT, mely egy évtizede nem volt már használatban, és az állaga leromlott. A törekvésemre

pályázott az önkormányzat, és nyerte el az IKSZT címbirtokosságot, és a B komponensben is nyertünk szakmai tevékenységekre támogatást. Jó munkatársak, megfelelő csapat nélkül szerintem ez nem jöhetett volna létre.

A Kultúrház felújítása 2005-ben történt meg AVOP pályázatból, itt található a nagyterem, a falu nagyrendezvényeinek egyik szokásos helyszíne.

1994-től, az első polgármesteri ciklusomban, szennyvízcsatorna hálózat, földgázhálózat, ivóvíz távvezeték épült (japán hitelkonstrukcióval, mely környezetvédelmi jellegű beruházásokat támogatott a környéken). Hírközlési vezetékeket is fektettek, az infrastruktúra folyamatosan és teljes körűen fejlődött. Jelenleg az úthálózat felújítása van tervben, de eddig még nem adódott megfelelő pályázat.

Nyitrai Zsolttal, a római katolikus egyházközség világi képviselőtestületének elnökével (akkori önkormányzati képviselővel) elértük, hogy a Római Katolikus Egyházközség (1998-ban) pályázzon a Kerektemplom felújítására.

Az elmocsarasodott kertekből az Ösbő Vezér Emlékparkot hoztuk létre, rendezvény-szintérré, valamint a játszótérrel az Árvalányhaj Turisztikai Egyesület LEADER pályázata segítségével, a Kerektemplommal szemben.

Negyed évezredes szobrokat (Szent Anna szobor és Szent Háromság szobor – az ösküi Szloboda Mihály 1745-46-os alkotásai) szintén pályázati forrásokból (Megyei Önkormányzat, Minisztériumi források), közel 6 millió forintból újítottuk meg, amelyek Öskü Települési Értéktárban is szerepelnek.

A helyi értékek megmentésével, katalogizálásával, az Értéktárba vételével szintén folyamatosan foglalkozunk, van a településen Helyi Értéktár Bizottság, a képviselőtestület az Öskü Községi Kertbarátok Egyesületét bízta meg ezzel a feladattal. Jó kapcsolatot ápolunk a helyi, környékbeli alkotókkal, többek között a berhidai Nesó Sándor fa-, csont- és szarufaragó népi iparművésszel. Ő ajándékozta a településnek Ösbő vezér mellszobrát, mely szintén az Értéktár része. Az evangélikus lelkész, Hamza Kinga Dalma szintén aktív pályázó, az Evangélikus templom egy évtizede SAPARD pályázati forrásból újult meg. A Napsugár Óvodát saját önkormányzati forrásból fejlesztettük (nyílászáró csere, hőszigetelés történt). Jelenleg is van egy óvodával kapcsolatos TÁMOP pályázatunk, „Remény az innovációra az Ösküi Napsugár Óvodában” címmel. (Jelenleg majd’ száz gyerek jár az óvodába, négy csoport van.) Egy másik TÁMOP pályázat az „Új típusú közösségi fejlesztések az IKSZT-

ben” címmel folyamatban van. Ezen kívül számtalan rendezvényre pályázott, és valósította meg őket a támogatásból az önkormányzat: nyertes pályázatból valósult meg a Népdalköri Találkozó, táborok, nagyrendezvények. Idén többek közt a „Gyökereink nyomában” Népdalköri Találkozó rendezvényre pályázunk. Az Ösküi Forrás Népdalkör és Hajnal Citerazenekear 25 éves, ennek megünneplése is a program célja. Az Árvalányhaj Turisztikai Egyesület tagjaival rendeztük meg kétszer a faluban a Dob Ünnepe rendezvényt, ahol ősi magyar hagyományokat, a dobkultúrát mutatták be.

Sz.-T.N.: *Milyen értékeket gyűjtött össze eddig az Értéktár Bizottság?*

Gy. Z.: Kulturális örökségünk része a Kerektemplom, a Római gát, a Szentháromság szobor, a Szent Anna szobor, a Római katolikus templom, az Evangélikus templom, Basalak, Ösbő vezér szobra, továbbá Nesó Sándor fa-, csont- és szarufaragó népi iparművész művein őrzött dunántúli pásztor- és betyármotívum. További kulturális örökségünk az Ösküi Forrás Népdalkör és Hajnal Citera Együttes által őrzött helyi nemzeti népdal és népzene, az Ösküi Gyermek Néptánc Csoportok által őrzött nemzeti néptánc, népviselet, koreográfia. Egészség és életmód területén sajátos értékeink az Öskü Községi Kertbarátok Egyesülete által őrzött ösküi gyógynövény-, természeti-, gyűjtési-, feldolgozási valamint népi megelőzési gyógyászati és természetgyógyászati hagyomány- és termék-kincs. Az ipari és műszaki megoldások közül az Értéktárba válogattuk az Árvalányhaj Turisztikai Egyesület Hagyományőrző Csoportja és tagjai tevékenységében és alkotásaiban őrzött népi kismesterségeket, kézműves tevékenységek szerinti hagyomány-motívumot és termék-kincset. Turizmus és vendéglátás területén az Árvalányhaj Turisztikai Egyesület és tagjai tevékenységében, termékeiben őrzött helyi, dunántúli és nemzeti gasztronómiai hagyomány, recept-, módszer- és termék-kincs kerültek be a gyűjteménybe. Az Ösküi Községi Kertbarátok Egyesülete által őrzött ösküi szőlő-, kertművelési és termék feldolgozási hagyomány és termék-kincs az ag-

rár- és élelmiszergazdasági értékgyűjtésünk része. Az értékek bírálatát és rendezését az Öskü Községi Kertbarátok Egyesületének Elnöksége végzi. A benyújtás előtt, az ajánlatokat tevők az előkészítő munkába bevontak szakembereket (az adott értékhez kapcsolódó témában), ha szükséges, akkor a bizottság is felkér külső szakembereket. Az értékfeltárást a faluban Jancsek Pál közösségi munkás (a Kulturális Közfoglalkoztatási Programban), és Nemes Ferenc történész segítségével végezzük. Harnos László, a Kertbarát Egyesület elnöke, egyben az önkormányzat Humán Feladatok Bizottságának elnöke felügyeli ezt a munkát. Bíró Kálmán (önkormányzati képviselő) autodidakta helytörténész szintén több éve végez kutatást Öskü történetéről, ezt egy honlapon gyűjtötte össze saját maga: osku.gportal.hu. Hungarikum pályázatot is nyújtottunk be, ez jelenleg elbírálás alatt áll.

Sz.-T. N.: Kik azok, akikre számíthat a településen? Milyen a kapcsolat az intézményvezetőkkel, civil szervezetek vezetőivel?

Gy. Z.: A civil szervezetekre mindig lehet számítani. Az eddig említett szervezeteken kívül jó kapcsolatunk van az Öskü Községi Nyugdíjasok szervezetével, ők például besegítenek az IKSZT nyitva tartásába. Öskü Község Polgárőr Egyesülete is segít a rendezvények biztosításában, előkészítő munkákban, pakolásban. A sportkultúra képviselője a településen a Palota-Vidék 2000 Öskü FC, az Ösküi

Íjászok Egyesülete, melynek elnöke – Boros József – a kézművességben is otthon van, segítkezik az ilyen típusú programokon. A helyi Vöröskereszt is aktív, a Mozgássérültek Várpalotai Egyesületének Ösküi Csoportja is részt vesz a programokban. Általánosan aktív a település, a civil szervezetek. A jegyző asszony, Szabó Zsuzsanna személyesen is közreműködik a rendezvényeken, süt, főz egyes programokon. A védőnő, Kovács Szilvia a falu rendezvényein kamatoztatja kézműves tehetségét és a Baba-Mama Klubot vezeti. A Tasner Antal Általános Iskola igazgatója, Bódayné Koronczi Judit, helyi lakos, szintén részt vesz az ünnepeken, a tantestület segítségével a gyerekek rendszeresen felkészülnek és műsort adnak A Nap-sugár Óvoda (vezetője Szökéné Bódis Andrea) óvodásai szintén fel szoktak lépni helyi programokon, szívesen állítanak össze saját műsort, hiszen néptáncsoport is működik az intézményben, a néptáncokat Dékmárné Forgács Zsuzsanna oktatja.

A településen van Római Katolikus Egyházközség (Halmágyi Zoltán plébános), Evangélikus Egyházközség (Hamza Kinga Dalma lelkesítő), körülbelül százfős Evangéliumi Pünkösdi Közösség, Ösküi Katolikus Karitasz csoport. A Római katolikus közösség négy település összefogásával szervez katolikus táborokat (Pétfürdő, Hajmáskér, Sólly, Öskü).

A szomszédos, környékbeli települések polgármestereivel jó a kapcsolatunk.

*Sz.-T. N.: A település részt vesz a Kulturális Közfoglalkoztatási Programban. Milyen tapasztalatokkal gazdagodtak a program során? Hány közfoglalkoztatott van ebben a programban a településen? Milyen feladatot tudtak adni számukra/száma-
rá?*

*rában a településen? Milyen feladatot tudtak adni számukra/száma-
rá?*

Gy. Z.: Más program keretében több, „hagyományos” közmunkás is dolgozik jelenleg a faluban, Ők a virágágyásokat ültetik, a köztemető kerítését rakják rendbe. A Nemzeti Művelődési Intézetől a Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében egy fő közösségi munkás van a településen, Jancsek Pál, aki részint az Intézet által ajánlott feladatokat végzett, így kérdőíves kutatást csinált, ami a falu vezetése számára is hasznosnak bizonyult, több kérdés engem is elgondolkodtatott. Ezen kívül az Értéktár felterjesztéseinek elkészítésével foglalkozott, illetve az IKSZT nyitva tartásában vett részt, a Magyar Kultúra Napján ünnepi beszédet mondott, a régi helytörténeti iratokat rendszerezte, biliárd versenyt is szervezett a helyi fiataloknak, a fiatalokkal való kapcsolattartásban nagy szerepet játszott/játszik, ő méri fel az igényeiket, mivel korban közel áll hozzájuk. Különösen hasznos vonzata a programnak, hogy számos közösségépítő folyamat is beindult a faluban a közösségi munkás bábáskodásával.

Az interjú végeztével bejárjuk Ösküt Gyapay Zoltánnal: végig kísérek minket Nemes Ferenc történész is, aki minden épületről, emlékről ejt néhány szót. Megnézzük a Kultúrházat, a Helytörténeti Gyűjtet, a „kastély” romot, a régi borospincét, melyet még egy tankkal sem sikerült beomlasztani, az Ösbő vezér parkot, végül a Kerektemplomot, ami a falu jelképe lett, és ahol a polgármester megható dalra fakad – ezzel a különleges élménnyel búcsúzom a helyi kincsekben gazdag Öskütől.

GYAPAY ZOLTÁN Csornán született 1960. június 5-én. Szülei zöldség-gyümölcs kereskedést vezettek, általános iskolába már Hévízre járt. A Keszthelyi Mezőgazdasági Szakközépiskola elvégzése után irányítástechnikai műszerésznek tanult Fűzfőgyártelepen, majd a Budapesti Műszaki Egyetemen 1989-ben vegyipari vegyészmenőki diplomát szerzett. 1994 óta dolgozik Öskün polgármesterként.

SZÁMFIRA-TURUPOLI NÓRA művelődésszervező, mozgókép- és médiakultúra szakember, egészségfejlesztő mentálhigiénikus, jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának vezetője. 2003 óta dolgozik a közművelődés szakterületen, 2006 óta a megyei feladatellátásban. Főbb feladatai ez idő alatt a megyei szakemberek továbbképzése, ennek szervezése, kulturális vidékfejlesztési projektek koordinálása volt.